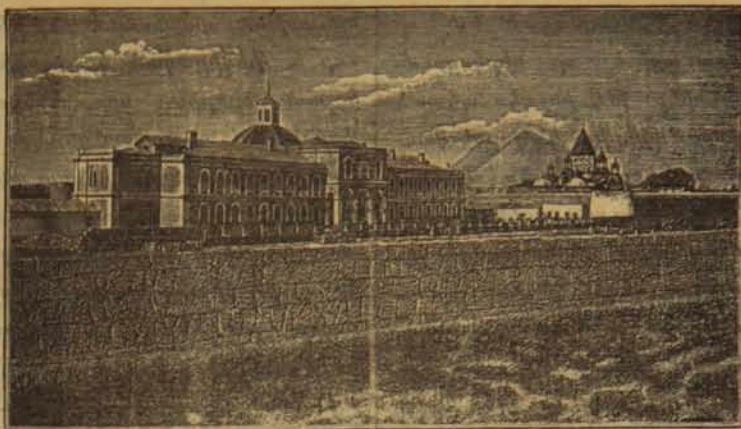

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ՝ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ՝ ՊԱՏՄԱԿԱՆ՝ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ և ԱԶԳԱՅԻՆ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԹԵՄԻ. ԻԵ. ՏԱՐԻ. ՅԱՄԱՐ ԵՐԵՐԱՐԳ. ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1894 Թ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԿԻՆՐԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ՊԱՇՏԵՆՈՒ ԽՆԴԻՐԸ:

Րդէն ութի ինն տարուց աւելի է, որ կիւրակէն սուրբ պահելու մասին խօսուում է, թէ մեր հասարակական շրջաններում և թէ լրագրութեան մէջ: Հարցը կառավարութեան աջակցութեամբ թէև համարեա արդէն լուծումն է ստացել այն է՝ կիւրակէ օրե-

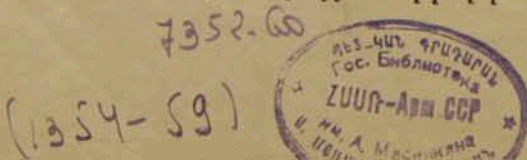
րին թէև այլ ևս առևտուր չեն անում գործարաններում և արհեստանոցներում չեն աշխատում գիւղերումն էլ չեն վարում չեն ցանում և այլն: սակայն եօթներորդ օրն անցկացնելու մասին ցայսօր հրատարակուում են յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուում է մի տեսակ բողոք մեր քաղաքներում կիւրակէն անցկացնելու վերաբերութեամբ, դանդաւում են, որ տօն օրերին էլ, հասարակ օրերի նման, եկեղեցիները զատարկ են, իսկ զինեաներն ու անառականոցները լի, որ աւազակութիւններն ու մարդասպանութիւնները աւելի տօն օրերին են տեղի ունենում և այլն և այլն:

Եւ կատարելապէս հաւատացած եմ որ այդ զանգատը իրաւացի է, որ ներկայումս մենք դադարաւ չունինք, թէ ինչպէս պէտք է օգտուինք այդ ազատ ժամերից, և զուցէ վնասից աւելի օգուտ չունինք: Գործակատարը վաճառականը և արհեստաւորը տօներին պարագմունքից ազատ լինելով, անձնատուր է լինում արբեցութեան և զեղի կեանքի, վատնում է իւր ամբողջ աշխատանքը և օրուայ մի մասն էլ քաղաքի խուլ անկիւններում անցնելով կործանում է իւր առողջութիւնը և շատ անգամ վարակում ամբողջ շրջաններ: Եթէ մենք հաւաքէինք վիճակագրական մանրամասն տեղեկութիւններ տարուայ ընթացքում գործուած սպանութիւնների, աւազակութիւնների և ուրիշ յանցագործութիւնների մասին, եթէ մեր բուժարաններում հարցնէին հիւանդներին, թէ երբ, ո՞ր օրն են նորա վարակուել, համոզուած եմ որ այդ բոլոր ցաւալի դէպքերի մեծ մասը պատահած կլինի կիւրակէ և տօն օրերին:

Կարգացէք ռուս երեւելի վիպագիր Վլէր Ուսպենսկու գրութիւնները արհեստաւորների կեանքից, կարգացէք և միւսների իրական կեանքից վերցրած վէպերը և ամեն տեղ նոյն ահռելի իրականութիւնը կը պատկերանայ ձեր աչքի առաջ.— կը տեսնէք, որ մի օրուայ, այդ՝ Աստուծուն նուիրուած օրուայ ընթացքում փանդում է վեց օրուայ աշխատանքը վաճառում խմիչքի է տրուում արհեստաւորի հագի շորը, կօշիկները, շատ անգամ նոյն իսկ ընտանիքի անհրաժեշտ իրերը գրաւ են դրուում ի հարկէ, այլեւ յետ չբաժանուելու յուսով, զինեմներում օգնեմներում և զարեջրատներում և խանգարում նրա՝ այդ աշխատաւոր հուժկու բազմակների հետեւալ օրերի աշխատանքը որովհետեւ նա հարբած է, հիւանդ և մերկ մնացած ու այդ միմայն կիւրակէ օրուայ շնորհիւ: Վերջապէս մտէք մեր մեծ քաղաքները և տօն ու կիւրակէ օրերին ման եկէք զինեմներն ու կապածելի հիմնարկութիւնները. ամեն տեղ միևնոյն սարսափելի պատկեր կը տեսնէք.— մեր երիտասարդութիւ-

նը անխնայ վատնում է իւր նիւթական, մտաւոր և ֆիզիքական կարողութիւնը կիւրակէ և տօն օրերին. անհատները միայն զուցէ փոքրիշատե օգտակար կերպով են դործ դնում իրենց կարծատե կեանքի այդ անգին ժամանակը: Դեռ Մովսէս մարգարէի օրօք Աստուած տասնարանեայ պատուիրաններով հրամայում էր սուրբ պահել շաբաթ օրը, որն Սրայէլացիք չմոռնելով Աստուծային այդ վեհ պատգամի բուն նշանակութիւնը, ոչ թէ բան չէին անում այդ օրը, այլ և կերակուր անգամ չէին պատրաստում և դուրս մէջն էին տեսնում այդ պատգամի էութիւնը:

Սակայն եկաւ Փրկիչը և բացատրելով օրէնքի բուն միտքը, փրկութեան մի նոր աղբիւր բացեց մարդկութեան առաջ, շաբաթուայ եօթըն օրերից մինը յատկացնելով աստուածահաճ գործերին, որի կենդանի օրինակը առաջ ինքը տուաւ, երբ Սրայէլացիք դժգոհութիւն էին յայտնում այն բանի դէմ որ նա շաբաթ օրը օգնում էր աղքատներին, բժշկում հիւանդներին և քարոզում աւետարանը: Ահա և Փրկչի պատասխանը Սրայէլացիներին այդ բանի վերաբերութեամբ.— Մատթ. Գլ. Թի. 1—9. „Յայնժամ զնաց Յիսուս ընդ արտօրայն նոցա ի շաբաթու և աշակերտք նորա քաղցեան և սկսան հասկ կորդել և ուտել: Փարիսեցիքն իբրեւ տեսին՝ ասին ցնա, ահաւասիկ աշակերտք քո գործեն, զոր ոչ է արժան գործել ի շաբաթու: Եւ նա ասէ ցնասա, ոչ իցէ ընթերցեալ ձեր, զոր արար Գաւիթ, յորժամ քաղցեաւն և որ ընդ նմայն էին. զիսկը եմուտ ի տունն Աստուծոյ, և եկեր զհաց զառաջաւորութեան, զոր ոչ էր օրէն նմա ուտել, և ոչ որոց ընդ նմայն էին, բայց միայն քահանայից: Կամ թէ չիցէ, ընթերցեալ յօրէնս, զի ի շաբաթս քահանայքն ի տաճարին պղծեն զշաբաթն, և անմեղք են, բայց ասեմ ձեզ, զի մեծ քան զտաճարն է ասա: Եւ եթէ, զիտէիք զի՞նչ է, զոգորմութիւն կամիւն և ոչ զղոհ, ապա ոչ դատապարտելիք դուք զանպարտան: Զի տէր է շաբաթու որդին մարդոյ:

Եւ զնացեալ անտի Կիսուս եկն ի ժողովուրդն նոցա: Եւ անդ էր այր մի որոյ ձեռն իւր զոսացեալ էր: Հարցին ցնա և տսեն, եթէ պարտ իցէ ի շարաթու բժշկեր զի շարախօսեացեն զնմանէ: Եւ նա ասէ ցնոսա. ով իցէ ի ձէնջ մարդ, որոյ իցէ ոչխար մի և անկանիցի այն ի խորխորատ ի շարաթու, մի թէ ոչ ունիցի և յարուցանիցէ զնա. խկ արդ, որչափ ևս առաւել է մարդ քան զոչխար, ապա ուրեմն պարտ է ի շարաթու բարին դործել: Յայնժամ ասէ ցայրն. ձգեա զձեռն քո և նա ձգեաց և եղև ողջ իրբև լիվսն:

Ա. զլուխ	21.
Մարկոս Բ. զլուխ	23—28.
Գ. զլուխ	2—4.
Ղուկաս. — Գ. զլուխ	16—31.
Զ. զլուխ	1—9.
ԺԳ. զլուխ	10—17.
ԺԳ. զլուխ	1—7.
Յովհաննէս. — Ե. զլուխ	9—11.
Է. զլուխ	21—25.
ԹԸ. զլուխ	13—18. և այլն...

„Շարաթ վասն մարդոյ եղև և ոչ եթէ մարդ վասն շարաթու: Մարկ. Բ. զլ. 27:

Կարգալով Ս. Աւետարանի վերոյիշեալ կտորները կը համեղունք, որ այդ օրը բարեգործութեան և թշուառներին օգնելու օր էր և պիտի լինի: Բայց այժմ մտնում էք եկեղեցի և հազարաւոր բնակիչներ ունեցող քաղաքում, այնտեղ հանդիպում էք մի քանի տասնեակ մարդկանց, որոնք պատարագի ժամանակ զբաղուած են սորան նորան բամբասելով և կամ իրենց առօրեայ հաշիւների մասին խօսակցութեամբ, կանայքն էլ իրենց կողմից զիտում են, թէ ով ինչպիսի շորերով և զարդերով է եկեղեցի եկել, որ փողոցում ինչ է պատահել և այլն և այլն: Սոցանից լաւ չեն պահում իրանց և հոգեորականները: Աւերջանում է ժամասացութիւնը և ահա այդ շրջեղազգեստ անձինք դուրս են գալիս եկեղեցուց, մի քանի սև կոպէկ նետում դռան առաջ շարուած աղքատներին և կամ առանց ուշադրութիւն անգամ դարձնելու նոցա վե-

րերայ, հանդիստ սրտով հեռանում ցրում են իրենց տները կամ գրօսալայրերը: Միևնոյն ժամանակ, թէև դեռ վաղ, բայց կը տեսնէք զինեաները բազմութեամբ լցուած, որտեղ փչանում են ընտանիքների և հայրերի և նրանց պահող անդամների վերջին կոպէկները, թուլանում նրանց կազմուածքը և դառնանում նրանց սոված և առանց այն էլ զրկանքներով լի ընտանեկան կեանքը: Լլ շեմ ուղղում շարունակել, թէ ինչպէս է անցնում օրուայ միւս մասը դանազան կասկածելի անկեանքներում, որովհետև պատկերը շատ ցաւալի կլինի և „Արարատի“ էջերում տպուելու անյարմար:

Ինչու է այդ այդպէս, ի՞նչ զրուծիւն է այս և ուր է տանում մեզ այդ տեսակ կենցաղավարութիւնը: Արդեօք մտածել էք այս հարցերի մասին, արդեօք երբ և իցէ դրա ղեցրել է ձեզ այդ խնդիրը:

Սա քայքայում է մեր հասարակական կեանքի փոքր ի շատե գոյութիւն ունեցող հասարակչութիւնը, սառնցնում ժողովուրդին իւր ազգային եկեղեցուց, քայքայում ընտանեկան կեանքը և բազմացնելով այն տառապեալ չափահաս և անչափահասների թիւը, որոնք կիւրակէ օրերին երկար շարում են եկեղեցիների առաջ, հրապարակներում և ծանապարհներին և իրենց ներխայտութեամբ ու ցաւալի վիճակով ապտակում են մեծատունների շաշլութիւնը, նրանց „քրիստոնեայ“ անունը և հասարակական պատուաւիրութիւնը, ահագին ուժով յետ է մղում ազգային յառաջադիմութիւնն ու պարտաճանաչութիւնը: Այդ թշուառները զիշեր ժամանակ խուլ փողոցներում, հասարակական այգու թփերի տակ և նստարանների վերայ բացօդեայ ընկած, կամ անտանելի նկուղներում իրար վերայ թափուած, մի կերպ մաշում են իրենց Աստուածային մեծ պարգեւը—կեանքը: Խկ որչափ աւելի թշուառ է մեր բազմութիւն որբերի կեանքը, որոնք դեռ մանուկ հասակում դատապարտուած են սովամահ ինեւրեն, կամ հասարակութեան ապագայ հրէշներ դառնա-

լուն: Ո՞վ է նետում նրանց այդ կորստարեր շաւղի վերայ, ո՞վ է սնուցանում և պատ-
րաստում ապագայ մարդասպաններին և ա-
ւազակներին, եթէ ոչ հասարակութիւնը, քի-
տանայ հասարակութիւնը և բարեգործ, ազգա-
սէր, քահանայ և առաջնորդ ախոյոսներով
իրեն կնքող շրջանը, որը կամ չի հասկա-
նում մարդուս պարտականութիւնը, որովհե-
տե նրան այդ հասկացնող չը կայ և կամ չի
ուզում բանալ իւր առաջ դրուած փրկչի Ի-
ս-
+ և այդպիսով իւր վիճակը, իւր և ընկե-
րոջ, ազգակցի կեանքը ապահովել: Ամենքը
միմիայն իրենց եսն ունին ի նկատի և հէնց
այդ եսի, մարդկութեան այդ դահճի համար
զրկում են անխորթ թէ ունեւորին և թէ չու-
նեւորին. սեւացնում սպիտակը, սպիտակաց-
նում սևը և այլն և այլն: Ոչ դժ չի ուզում
հաշուի առնել իւր արածը, այլ պարծե-
նում է իւր ճարպիկութեամբ, մեքենայու-
թեամբ, ստախոսութեամբ և սառը գործու-
նեւութեամբ: Ոչ դժ չի մտածում թէ որպի-
սի մեծ բարիք արած կլինէր ազգին ու եկե-
ղեցուն, եթէ իւր շոյալած և զեղխութեան
համար միայն վատնած դումարի հինգ տոկո-
սը, կամ իւր զանազան թակարդներ լարելու
վրայ գործ դրած անդին ժամերը նուիրէր հա-
սարակական ցաւերը դարմանելուն:

Քահանան օրական երկու երեք անգամ
մտնում է շատ անգամ բոլորովին դատարկ
եկեղեցին և սովորական աղօթքներով բաւա-
կանանալով, դուրս գալիս այնտեղից մաքուր
և հանդարտ խղճով, կարծելով, որ այդպիսով
արդէն կատարել է իւր հովուական մեծ պաշ-
տօնը: Մա չի մտածում որ օրական երկու
երեք անգամ իրաւունք ունի ժողովրդին դաս
տալու, հասկացնելու քրիստոնէութեան փր-
կարար պահանջները, նա չի ըմբռնում կամ
ծուլութիւնը չի թողլ տալիս նորան ըմբռնե-
լու թէ որքան օգուտ կարող է տալ իւր
հասարակութեանը և եկեղեցուն: Մարդուս
կեանքը 40 տարի հաշուած, եթէ շարաթա-
կան միմիայն երկու անգամ նա քարոզի ժո-
ղովրդին, իւրաքանչիւր անհատին տուած կը-

լինի 1160 դաս, որով կարող է ահագին յե-
ղափոխութիւն մտցնել հասարակական մտա-
ւոր և բարոյական կեանքի մէջ և հրաշալի
հետեւեքների հանդիսատես լինել:

Արաստանում ապրող հայերի մէջ գո-
յութիւն ունի քրիստոնէութեան նախնա-
կան դարերից մնացած մի քանի սովորու-
թիւններ, որոնցով մարդս հիանում է: Այն-
դեցու շինութեան համար նոքա աշխատում
և աշխատեցնում են իրենց անասուններին
գլխաւորապէս կիւրակէ և տօն օրերին և այդ
բանը համարում են Աստուածահաճոյ մի գործ,
որովհետեւ համոզուած են, որ իրենց արածը
բարի է: Բացի դորանից, երբ մինը մեռնում
է, թաղելուց յետոյ հաւաքւում են նրա բա-
րեկամներն ու ծանօթները և նրանցից իւ-
րաքանչիւրը օգնում է որբացած ընտանիքին
իւր կարողութեան չափով:—Մինը փող է նուի-
րում, երկրորդը ոչխար, երրորդը ցորեն, չոր-
րորդը վառելիք, հինգերորդը խոտանում է
աշխատել նրանց արածը կամ այգին մշակելիս
և այլն և այլն և այդպիսով զգալի չդարձ-
նել ընտանիքի կրած կորուստը: Աշխատան-
քի միջոցին, եթէ պատահում է կիւրակէ կամ
տօն օրը, նոքա աշխատում են, չեն հանգս-
տանում, ասելով, որ իրենց արածը բարի է:
Աստուծուն հաճելի: Եւ իրաւ, մեզանից որ
կարող է ասել, որ նրանց արածը բարի է, որ
դա մեր պապերից, ընդհանրական կեանքով
ապրող քրիստոնեաներից չի մնացել: Մի՞թէ
ուրիշ կերպ էին ծնունդ առել: Երեսէս մեծի
ժամանակ Հայաստանի բոլոր անկիւններում
շինուած հիւանդանոցները, անկերանոցները,
կայարանները և ցայսօր մեզ հիացնող եկե-
ղեցիներն ու ամրոցները: Մի՞թէ, կարծում
էք, որ այդ բոլորը կապալով էր տրւում ու-
կով և արծաթով էր շինւում: Ո՛չ, դա հե-
տեւեք էր խմբակցական, բուն քրիստոնէական
աշխատանքի, որը դեռ չէր քայքայուել և
եօին անձնատուր եղել:

Ահա ձեզ արգաւանդ հող, ահա ձեզ ձեր
փրկարար գործունէութեան անխախտ հիմուն-
քը, ահա ձեզ այն ուժեղ ծառը, որի վերայ

կարող էք պատուաստել հասարակութեան բարեկեցութեան և յառաջադիմութեան համար անհրաժեշտ աշխատանքն ճշմարիտ քրիստոնէական կենցաղավարութիւնը:

Լաւ և ժողովրդին նուիրուած հովիւը հասարակական դործիչը ահա թէ ինչ արգիւնք կարող է քաղել վերոյիշեալ սովորութիւններէրից: Մեր գիւղացուն շատ հեշտ կարելի է համազել որ նա կիւրակէ և տօն օրերին՝ պատարագից յետոյ աշխատի իւր համազելւոյցի որբերի և աղքատների կալուածքում: յայտնելով նորան, որ այդ է Փրկչի բուն պահանջը, որ նա էլ մի օր պէտք է մեռնի և նրա ընտանիքն էլ կարող է նոյն դրութեան մէջ ընկնել, օգնութեան կարօտ աշխատող ձեռք չունենալու բայց յիշելով, նորա ընտանիքի համար էլ հոգացող աշխատող կրտսերդի թշուառ օրերին և նա աղքատ ու անտէր չի մնալ: Նորան կարելի է հասկացնել, որ իւր և իւր գիւղացիների կեանքի բարեկաւութեան համար հարկաւոր հասարակական հիմնարկութիւնները ինչպիսիք են եկեղեցին, ուսումնարանը, հիւանդանոցը և այլն, կարելի է շինել և կիւրակէ օրերը պատարագից յետոյ և ոչ թէ անձնական գործերով զբաղուել, և նա շատ շուտ կրմբունի այդ բանի օգտակարութիւնը և կտեսնի նորա փրկարար հետեանքը, միայն այս բանի համար հարկաւոր են քահանայք, վարդապետներ, ուսուցիչներ և այլն, որոնք իրանք պէտք է գործի գլուխն անցնեն, և մտնեն այդ ժողովրդի մէջ, նրա հետ աշխատելու և քրանելու և այդ տեսնող ժողովուրդը կըսիրի, կըպաշտի այդպիսի հոգեւորականին և այն դժուար հարցը՝ հոգեւորականներին ապահովելու խնդիրը՝ ինքն ըստ ինքեան կը լուծուի:

Աշխատեցէք նախ քաղաքների իւրաքանչիւր եկեղեցու մօտ մի արհեստանոց բանալ և յորդորեցէք, որ վաճառականներն ու ծառայողները նիւթ տան, իսկ արհեստաւորները կիւրակէ և տօն օրերին պատարագին ներկայ լինելուց յետոյ աշխատեն մի երկու ժամ և նրանց ձեռագործների արդիւնքով կըսրբուի շատ

թշուառների արտասուքը, կը ծածկուին անտէր և անօգնականների մերկ մարմինները և այժմս թափառաշրջիկ կեանքին դատապարտուած անթիւ ընդունակ մանուկների օւղեղը ապագայում հասարակութեան համար տոչորուող կը դառնայ:

Այս բանը հեշտ է հասկացնել ամենքին, բոլոր դասակարգերին պատկանող անձանց և ամեն տեղ, որովհետեւ այսօրուայ միլիօնատէրը վաղը յանկարծ սնանկանում է և դատապարտում սորան նորան մեկնելու իւր անսովոր ձեռքը:

Գուցէ ինձ կասեն, որ մարդուս հարկաւոր է ֆիզիքական հանգստութիւն, որ նա վեցօրեայ աշխատանքի ժամանակ առանց այն էլ շատ է մաշուում և այլն: Բայց մենք այդ ասողներին կառաջարկենք փորձելու, թէ որքան աւելի կազդուրիչ է և հանգստացուցիչ է մի դոյզն բարի գործը և որքան ոգևորիչ նրա հետեանքը: Այդպէս ուրեմն, փորձեցէք իրականացնել վերոյիշեալները, փորձեցէք ժողովրդին առաջնորդել Փրկչի պատուիրանների համաձայն և այլն, ինչի որ ձգտում ենք տասնեակ և մինչև անգամ հարիւրաւոր տարիներ ընթացքում շատ շուտով կիրականանայ և կըրաղխի մեր դռները:

Վան կիւրակէն սուրբ պահելու և՛ ուրիշ կերպեր, որոնց մասին կը խօսենք մի այլ անգամ:

ԵՂԻՇԷ՛՛ Վ. ՄԱՐԲԵՂԵԱՆՑ:

